

Handreiking advisering
omgevingsvisie en omgevingsplan
2019

Omgevingswet

Omgevingsdienst
West-Holland

Aan de slag met de
Omgevingswet

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en achtergrond	4
1.2	Totstandkoming	4
2.	Omgevingsvisie en omgevingsplannen	5
2.1	Wat is een omgevingsvisie?	5
2.2	Wat is een omgevingsplan?	5
3.	Onze dienstverlening	6
3.1	Bijdrage van de Omgevingsdienst aan omgevingsvisies en -plannen	6
3.1.1	Het maken van een omgevingsanalyse: wat weten we over een gebied?	6
3.1.2	Visie en ambitie: wat zijn de ambities en doelen voor een bepaald gebied?	6
3.1.3	Adviseren over de inhoud van de omgevingsvisie/omgevingsplan	7
3.1.4	Ondersteunen bij de Milieueffectrapportage (MER)	7
4.	Werkwijze	8
4.1	Stap 1: tijdig signaleren	8
4.2	Stap 2: startgesprek met gemeente	8
4.3	Stap 3: opstellen plan van aanpak	9
4.4	Stap 4: interne kick-off/startbijeenkomst	9
4.5	Stap 5: uitvoeren plan van aanpak (ontwikkelen gevraagde producten)	9
4.5.1	Omgevingsvisie en omgevingsplan	9
4.6	Stap 6: evalueren en vooruitblikken	11
5.	Doorontwikkeling werkwijze	12
5.1	Voorbeelden	12
5.2	Interne uitwerking	12
6.	Overzicht expertises Omgevingsdienst West-Holland	13

©Omgevingsdienst West-Holland, Leiden

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande toestemming van de Omgevingsdienst West-Holland.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet krijgen we zes kerninstrumenten. Deze vervangen de huidige instrumenten zoals de structuurvisies en bestemmingsplannen. Voor de provincie zijn de omgevingsvisie, omgevingsverordening, omgevingsvergunning en programma's belangrijk. Bij de gemeenten ligt de focus op de omgevingsvisie, het omgevingsplan, de omgevingsvergunning en de programma's.

De Omgevingsdienst West-Holland werkt met deskundigheid en gedrevenheid aan voortdurende verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving in haar werkgebied Holland-Rijnland. De Omgevingsdienst heeft uitgebreide kennis en expertise op het gebied van milieu, bouwen en duurzaamheid. Voor de provincie Zuid-Holland en gemeenten in de regio West-Holland voert de dienst al geruime tijd taken uit op het gebied van advisering, vergunningverlening, toezicht en handhaving. Ook volgt de Omgevingsdienst landelijke en provinciale trends en ontwikkelingen op het gebied van milieu, bouwen en duurzaamheid in de breedste zin van het woord. Hierdoor beschikt de Omgevingsdienst over zowel vakinhoudelijke kennis als specifieke kennis over gebieden en de regio. Vanuit de uitvoeringspraktijk heeft de Omgevingsdienst ook een scherp beeld van de kansen, opgaven en aandachtspunten in specifieke gebieden. Deze kennis en expertise zet de Omgevingsdienst graag in bij de ontwikkeling van omgevingsvisies, programma's en omgevingsplannen en omgevingsvergunningen.

In lijn met de Omgevingswet zal de Omgevingsdienst nog meer gebiedsgericht en integraal adviseren. Dit heeft geleid tot deze nieuwe werkwijze. Met deze handreiking geeft de dienst inzicht hoe zij samen met gemeenten, de GGD en de Veiligheidsregio¹ omgevingsvisies en -plannen ontwikkelt en hierover adviseert zodat de dienst een goede bijdrage kan leveren aan de omgevingsvisies en -plannen.

1.2 Totstandkoming

Deze handreiking is opgesteld aan de hand van een aantal bijeenkomsten met collega's die kennis en inzicht hebben opgedaan bij diverse pilots², het kernteam Omgevingswet en de ROM-adviseurs. De handreiking is geen blauwdruk en betreft nadrukkelijk een ontwikkelversie.

In de komende periode doet de Omgevingsdienst meer ervaring op met de advisering voor omgevingsvisies en -plannen. Op basis van deze leerervaringen worden de werkprocessen die bij de handreiking horen verder aangevuld en aangescherpt.

¹ Er zijn nog meer ketenpartners, maar in deze handreiking is er voor gekozen om voornamelijk alleen de GGD en Veiligheidsregio te benoemen vanwege de reeds bestaande samenwerking.

² Regionale agenda Hart van Holland, Omgevingsvisie Noordwijk, Omgevingsvisie Hillegom 2030, Omgevingsvisie Leiden, Omgevingsplan buitengebied Hillegom, Omgevingsplan buitengebied Kaag en Braassem, Omgevingsplan Landelijk gebied Zoeterwoude, Omgevingsanalyse Nieuwkoop

2. Omgevingsvisie en omgevingsplannen

2.1 Wat is een omgevingsvisie?

De omgevingsvisie is een strategische visie voor de lange termijn voor de gehele fysieke leefomgeving. De visie heeft betrekking op alle terreinen van de [fysieke leefomgeving](#) en gaat o.a. in op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, duurzaamheid, gezondheid, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed. De visie geeft richting aan de verdere uitwerking in programma's, omgevingsplannen en verordeningen, vergunningen en projectbesluiten.

Het Rijk, de provincie (uiterlijk 2019) en de gemeente (uiterlijk 2024) moeten ieder een omgevingsvisie opstellen.

In de [omgevingsvisie](#) legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. Dit is de eerste stap in de [beleidscyclus](#).

De visie heeft betrekking op alle terreinen van de fysieke leefomgeving. Deze komt onder meer in de plaats van:

- structuurvisies
- verkeers- en vervoerplannen
- milieubeleidsplannen

Naast de bestaande thema's komen ook nieuwe thema's aan bod in de omgevingsvisie zoals gezondheid, duurzaamheid, bodem & ondergrond en natuur.

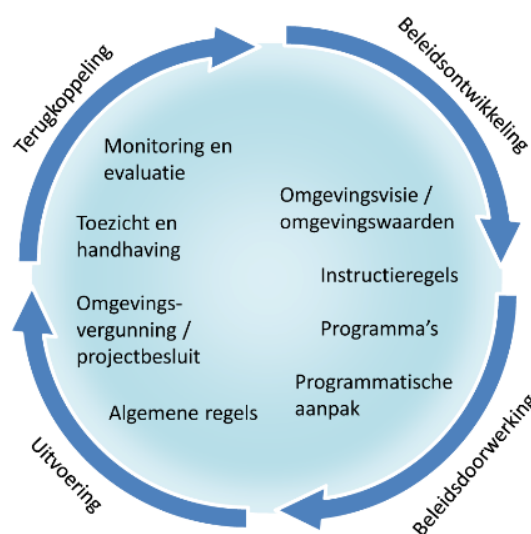
De verschillende beleidsdoelen van de fysieke leefomgeving worden samengebracht en met elkaar verbonden. Het voordeel is dat op deze manier tegengestelde belangen worden herkend.

2.2 Wat is een omgevingsplan?

Het omgevingsplan geeft invulling aan de maatschappelijke opgaven uit de [gemeentelijke omgevingsvisie](#). Samen met de [waterschap verordening](#) bundelt de gemeente alle regels en bepalingen voor de fysieke leefomgeving in het omgevingsplan op lokaal niveau.

Het omgevingsplan is gebiedsdekkend en stelt randvoorwaarden voor ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten in de fysieke leefomgeving. Hierbij krijgen gemeenten meer lokale (bestuurlijke) afwegingsruimte, onder meer op het gebied van milieuaspecten, zoals bodem en geluid.

Overeenkomstig de consultatieversie van de Invoeringswet Omgevingswet ontstaat voor iedere gemeente bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet een omgevingsplan van rechtswege. Dit bestaat uit de vigerende bestemmingsplannen en diverse regels die niet meer terugkomen in onder meer het nieuwe Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl). Aan dit laatste wordt vaak gerefereerd met de term 'bruidsschat'. De wijze waarop de overgang naar omgevingsplannen van rechtswege geschiedt wordt nog nader uitgewerkt in het Invoeringsbesluit Omgevingswet.

3. Onze dienstverlening

3.1 Bijdrage van de Omgevingsdienst aan omgevingsvisies en -plannen

De Omgevingsdienst heeft vanuit de verschillende expertises³ en praktijkervaring een scherp beeld van de opgaven, aandachtspunten en kansen voor het werkgebied Holland-Rijnland op het gebied van milieu en duurzaamheid. De dienst kan zowel inhoudelijk als in het proces ondersteunen. Hierbij onderscheiden we in ieder geval de volgende vier diensten:

1. het maken van een omgevingsanalyse
2. het adviseren over haalbare doelen en realistische ambities
3. het adviseren over de inhoud van/het meeschrijven aan de omgevingsvisie of het omgevingsplan
4. het adviseren over en het ondersteunen bij de Milieueffectrapportage (MER)

Op welke wijze de Omgevingsdienst een bijdrage levert is afhankelijk van wat de provincie of gemeente met de omgevingsvisie of het omgevingsplan wil bereiken.

3.1.1 Het maken van een omgevingsanalyse: wat weten we over een gebied?

De eerste stap bij het ontwikkelen van een omgevingsvisie bestaat vaak uit een inventarisatie van wat bekend is over een bepaald gebied. De omgevingsanalyse geeft inzicht in wat we weten over een bepaald gebied en waar de kansen en aandachtspunten liggen.

De Omgevingsdienst heeft gedetailleerde informatie over de leefomgeving om een goede *omgevingsanalyse* te maken. Denk bijvoorbeeld aan het bedrijvenbestand, geluidsbelasting, luchtkwaliteit of de bodemkwaliteit. Waar mogelijk ontsluiten we de beschikbare gegevens via digitale kaarten/databestanden.

3.1.2 Visie en ambitie: wat zijn de ambities en doelen voor een bepaald gebied?

Onderdeel van een Omgevingsvisie is het formuleren van ambities en doelen. Vanuit de Omgevingsdienst denken we graag mee over de ambities en doelen per gebied. En geven wij inzicht over de consequenties van mogelijke keuzes. Hiervoor zetten wij onze ervaringen in die wij opdoen in de regio bij andere gemeenten, GGD, Veiligheidsregio, Hoogheemraadschap van Rijnland en aangrenzende omgevingsdiensten.

³ Zie p. 11 voor een overzicht van alle expertises van de Omgevingsdienst West-Holland

3.1.3 Adviseren over de inhoud van de omgevingsvisie/omgevingsplan

De Omgevingsdienst adviseert over de inhoud van de omgevingsvisie en levert een bijdrage aan de visie. Hierbij wordt uitgegaan van een gebiedsgerichte aanpak. De Omgevingsdienst neemt deel aan overleggen, themasessies en werksessies e.d. en levert mondeling en schriftelijk advies over en levert een bijdrage aan de omgevingsvisie. Daarnaast beoordeelt de Omgevingsdienst de teksten van de visie en kan de Omgevingsdienst tekstvoorstellen aanleveren welke aansluiten bij de ambities van de gemeente.

Op basis van de omgevingsanalyse adviseert de Omgevingsdienst per milieuaspect over de ambitie voor een gebied/deelgebied. Hierbij wordt rekening gehouden met de opzet van de visie. Bij een globale omgevingsvisie zullen de ambities minder gedetailleerd zijn uitgewerkt dan bij een gedetailleerde visie. Dit kan ook per thema verschillen. Bij het adviseren over de ambitie zal ook een integrale afweging moeten plaatsvinden met andere aspecten (economisch, sociaal etc.). Mogelijk moeten ambities worden uitgewerkt voor diverse scenario's.

De Omgevingsdienst vertaalt de ambitie van de gemeente (bv energieneutraal 2030) naar mogelijkheden, randvoorwaarden en haalbaarheid van de ambitie. Inzet is een reële haalbare visie.

Gemeenten kunnen er ook voor kiezen om naast de omgevingsvisie nog gebiedsvisies te maken. De gebiedsvisie is een gedetailleerdere uitwerking van de doelen/ambities uit de omgevingsvisie per gebied.

De Omgevingsdienst adviseert over de inhoud van het *omgevingsplan* en levert hier een bijdrage aan. In het omgevingsplan worden de ambities van de gemeente vertaald naar regels. De Omgevingsdienst neemt deel aan overleggen (projectgroep, werkgroep, themasessies) over het omgevingsplan. De Omgevingsdienst adviseert over de op te nemen regels in het omgevingsplan met betrekking tot milieu en duurzaamheid. Met als doel om de ambities van de visie te vertalen naar concrete regels. De Omgevingsdienst toets de toelichting en regels en kan op verzoek concrete tekstvoorstellen doen. Ook kunnen diverse scenario's in beeld worden gebracht.

. Bijvoorbeeld: wat zijn de gevolgen bij een strenge geluidnorm, of een minder strenge norm. Welke norm is passend bij het gebied en de ambitie van de gemeente voor dat gebied.

De Omgevingsdienst adviseert hoe om te gaan met de bestuurlijke afwegingsruimte, de bruidsschat en het stellen van regels voor bedrijven waarvoor de rijksregels komen te vervallen. Bij het adviseren over het omgevingsplan heeft de Omgevingsdienst nauw overleg met de ketenpartners (waaronder GGD en Veiligheidsregio).

3.1.4 Ondersteunen bij de Milieueffectrapportage (MER)

Bij het opstellen van een omgevingsvisie en omgevingsplan is het opstellen van een MER verplicht. Deze verplichting komt omdat de omgevingsvisie en –plan kader stellend is voor MER- (beoordelings)-plichtige besluiten. De adviserende rol van de commissie Milieueffectrapportage blijft dus ongewijzigd. De Omgevingsdienst adviseert over de Milieueffectrapportage en kan de gemeente bijstaan bij overleg met de Commissie MER.

Het is belangrijk om de processen van de Omgevingsvisie of omgevingsplan, participatie en het MER op elkaar af te stemmen of te integreren in één proces. Op deze manier kan de besluitvorming optimaal profiteren van de informatie die het milieueffectrapport aanreikt.

4. Werkwijze

Iedere omgevingsvisie of -plan is maatwerk, zowel inhoudelijk als procesmatig. Het maken van afspraken hierover is onderdeel van onze werkwijze. In de basis bestaat de werkwijze uit zes stappen:

4.1 Stap 1: tijdig signaleren

Om een goede bijdrage te kunnen leveren is het van belang dat de Omgevingsdienst tijdig op de hoogte is van het voornemen om een omgevingsvisie of -plan op te stellen, dan wel te wijzigen. Hiervoor kunnen gemeenten contact opnemen met de accountmanager of de ROM-adviseur⁴.

In het geval de ketenpartners of interne collega's signalen krijgen van de gemeente voor het opstellen van een omgevingsvisie of -plan wordt dit doorgegeven aan de accountmanager of ROM-adviseur. Zij nemen vervolgens contact op met de gemeente.

4.2 Stap 2: startgesprek met gemeente

Helderheid en duidelijke verwachtingen over de diverse rollen zijn belangrijk. Daarom voeren we altijd een startgesprek met de gemeente.

Om een constructieve en samenhangende bijdrage te kunnen leveren zal de dienst altijd een ROM-adviseur als aanspreekpunt voor de gemeentelijke projectgroep of werkgroep leveren. De ROM-adviseur vormt de verbindende schakel tussen de gemeente en specialisten vanuit de Omgevingsdienst⁵. Hierbij betreft de ROM-adviseur ook de GGD en de Veiligheidsregio⁶.

Per opdracht wordt bekeken welke specialisten en andere collega's een rol spelen binnen de opdracht. Dit wordt later ook gespecificeerd in het plan van aanpak dat de ROM-adviseur opstelt.

⁴ Er wordt nu uitgegaan van de huidige ROM-adviseur, in de toekomst kan dit mogelijk wijzigen bv in omgevingsadviseur. De handreiking zal dan waar nodig worden geactualiseerd..

⁵ Voor de financiële randvoorwaarden is de accountmanager verantwoordelijk.

⁶ Er zijn nog meer ketenpartners, maar in deze handreiking is er voor gekozen om vooralsnog alleen de GGD en Veiligheidsregio te benoemen vanwege de reeds bestaande samenwerking.

4.3 Stap 3: opstellen plan van aanpak

Na het startgesprek stelt de ROM-adviseur binnen de afgesproken termijn een plan van aanpak op. Dit plan van aanpak dient als basis voor de bijdrage van de Omgevingsdienst aan een omgevingsvisie of omgevingsplan.

Hierbij blijft overigens flexibiliteit bestaan in de aanpak, gegeven de veelal dynamische processen om tot een omgevingsvisie of omgevingsplan te komen.

4.4 Stap 4: interne kick-off/startbijeenkomst

Bij de start van de ontwikkeling van een omgevingsvisie of omgevingsplan organiseert de ROM-adviseur samen met een vertegenwoordiger vanuit de gemeente een interne kick-off voor de bijdrage van de Omgevingsdienst aan de omgevingsvisie of het omgevingsplan.

Aan de interne kick-off neemt per discipline⁷ een adviseur deel, een vergunningverlener, toezichthouder, jurist en ROM-adviseur. Daarnaast nodigen we altijd – met het oog op integraal werken - de GGD, de Veiligheidsregio en het waterschap uit.

4.5 Stap 5: uitvoeren plan van aanpak (ontwikkelen gevraagde producten)

Na de startbijeenkomst start de interne projectgroep met de uitvoering van het plan van aanpak en daarmee de ontwikkeling van de gevraagde producten. Dit gebeurt uiteraard in nauwe samenspraak met de betrokken gemeente.

4.5.1 Omgevingsvisie en omgevingsplan

Omgevingsvisie

De Omgevingsdienst levert een inhoudelijke bijdrage om te komen tot een omgevingsvisie. Aan de hand van de omgevingsanalyse kan nader bepaald worden wat de ambities zijn voor het gebied. De laatste stap is het advies. Hieronder volgt een beknopt stappenplan⁸:

1. Omgevingsanalyse

- Analyse van de huidige situatie van het gebied voor de diverse milieuaspecten
- Inventarisatie van het huidige beleid/verordeningen/knelpunten/trends/ontwikkelingen

2. Visie en ambitie: Wat zijn de doelen voor het gebied?

- Bepaal op basis van de omgevingsanalyse welke visie en ambitie passend zijn
- Bij het bepalen van de ambitie zijn de maatschappelijke doelen/opgave leidend
- Uitwerken verschillende scenario's

3. Advies

- Advies over de verdeling van gebiedstypen, kwaliteiten en identiteiten
- Advies per milieuaspect over de ambitie voor een gebied/deelgebied.
- De Omgevingsdienst vertaalt de ambitie van de gemeente (bv energieneutraal 2030) naar mogelijkheden, randvoorwaarden en haalbaarheid van de ambitie

⁷ Archeologie, bodem, geluid, lucht, geur, duurzaamheid, bodem en ondergrond, externe veiligheid, ecologie (voor zover de omgevingsdienst deze taak uitvoert voor de gemeente).

⁸ Voor het uitgebreide stappenplan kunt u contact opnemen met de Omgevingsdienst.

Omgevingsplan

De Omgevingsdienst levert een inhoudelijke bijdrage om te komen tot een omgevingsplan. De omgevingsanalyse geeft inzicht in wat we weten over een bepaald gebied en waar de kansen en aandachtspunten liggen. Indien voor de omgevingsvisie reeds een omgevingsanalyse is opgesteld, zal deze voor het omgevingsplan nog nader geconcretiseerd worden. Aan de hand van de omgevingsanalyse kan nader bepaald worden wat de ambities zijn voor het gebied. Deze ambities moeten worden vertaald naar regels in het omgevingsplan. De laatste stap is het advies. Hieronder worden de stappen nader uitgewerkt.

1. Omgevingsanalyse

- Analyse van de huidige situatie van het gebied voor de diverse milieuaspecten waaronder: archeologie, bodem, geluid, luchtkwaliteit, externe veiligheid, bedrijven, klachten, ecologie. Voor deze analyse kunnen diverse bronnen worden gebruikt zowel eigen bronnen als landelijke en provinciale bronnen voor zover dit nog niet in het kader van de omgevingsvisie is uitgevoerd.
- Inventarisatie van het huidige beleid/verordeningen: het is van belang om een beeld te hebben van het huidige beleid en te bezien of dit nog actueel is en of dit aanpassing behoeft.
- Inventarisatie trends/ontwikkelingen (zoals energietransitie, klimaatadaptatie, bodemdaling).
- Concretiseren omgevingsanalyse die is uitgevoerd in het kader van de omgevingsvisie.

2. Visie en ambitie op het gebied

- Het bepalen/concretiseren van visie en ambities uit de omgevingsvisie/beleid.
- Het vertalen van de ambities uit de visie/beleid naar regels.

3. Advies

- Advies over toelaten van functies en activiteiten in relatie tot de ambities uit de visie.
- In beeld brengen van de consequenties van bepaalde keuzes (bv door middel van berekenen geluidcontouren en op kaart zetten, in beeld brengen milieucontouren van bedrijven).
- Advies over bestaande rechten van bedrijven waar rekening mee moet worden gehouden.
- Advies over de op te nemen omgevingswaarden en/of emissie- en imissienormen.
- Advies over wenselijkheid van globaal plan of meer dichtgetimmerd plan.
- Advies over wenselijkheid/consequenties van open of gesloten normen.
- Advies over wenselijkheid vergunningsplicht en/of meldingsplicht.
- Afstemming met de ketenpartners voor die onderwerpen die raakvlak met elkaar hebben (gezondheid, bijvoorbeeld geluid en veiligheid).

4.6 Stap 6: evalueren en vooruitblikken

We voeren minimaal één tussentijdse evaluatie en een eindevaluatie uit. In deze evaluaties blikken we allereerst terug op de afgelopen periode. Hoe verliep het proces en de samenwerking? Wat ging goed en wat kan beter? In hoeverre voldoen de opgeleverde resultaten aan de verwachtingen?

Er vindt zowel een interne evaluatie als externe evaluatie plaats. Aan de interne evaluatie nemen deel de ROM-adviseur, accountmanager, betrokken adviseurs, vergunningverleners en toezichthouders. De uitkomst van de interne evaluatie wordt, mits relevant meegenomen in de externe evaluatie. Aan de externe evaluatie nemen de projectleider van de gemeente, ROM-adviseur en accountmanager deel.

In de eindevaluatie kijken we ook vooruit. De omgevingsvisie en het omgevingsplan maken deel uit van de beleidscyclus van Omgevingswet en hangen nauw samen met andere instrumenten. Zo bespreken we het vervolg: in hoeverre vraagt de omgevingsvisie om aanpassingen in het omgevingsplan. Wat voor type programma's past bij de visie? Hoe kan toezicht en handhaving bijdragen aan de geformuleerde doelen? Hoe kan de voortgang worden gemonitord?

5. Doorontwikkeling werkwijze

Deze handreiking is een eerste stap om te komen tot een standaardwerkwijze voor advisering bij omgevingsvisies en omgevingsplannen. Aan de hand van praktijkvoorbeelden en evaluaties zal de handreiking worden bijgesteld.

5.1 Voorbeelden

De Omgevingsdienst is betrokken bij di omgevingsvisies en omgevingsplannen. Bij onder andere onderstaande pilots is ervaring opgedaan met het adviseren in de geest van de Omgevingswet:

- Regionale agenda Hart van Holland
- Omgevingsvisie Noordwijk
- Omgevingsvisie Hillegom 2030
- Omgevingsvisie Leiden
- Omgevingsplan buitengebied Hillegom
- Omgevingsplan buitengebied Kaag en Braassem
- Omgevingsplan Landelijk gebied Zoeterwoude
- Omgevingsanalyse Nieuwkoop t.b.v. Omgevingsvisie

5.2 Interne uitwerking

Er is een nadere interne uitwerking van deze handreiking. Hierbij zijn diverse hulpmiddelen (checklist) en bouwstenen ontwikkeld. Doel is een uniforme werkwijze en advisering.

6. Overzicht expertises Omgevingsdienst West-Holland

Aspect	Voorbeeld(en)
Afval	<ul style="list-style-type: none"> • bedrijfsafval
Afvalwater	<ul style="list-style-type: none"> • bedrijven • horeca • bodemenergiesystemen
Archeologie	<ul style="list-style-type: none"> • archeologisch waarden • zichtbaar maken archeologisch erfgoed
Bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> • emissies • klachten over bedrijven • energiebesparing • bodembescherming • gezondheid • veiligheid (opslag en gebruik gevaarlijke stoffen)
Bodem en ondergrond	<ul style="list-style-type: none"> • bodemgebruik • bodemkwaliteit • bodemverontreiniging • bodemdaling • bodemenergiesystemen
Bouwen	<ul style="list-style-type: none"> • duurzaamheid • energieprestatie • milieuprestatie • bruikbaarheid bouwwerk • constructie • asbest
Ecologie	<ul style="list-style-type: none"> • gebiedsbescherming • soortenbescherming • biodiversiteit
Energie en duurzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • energieopwekking • energieopslag • energiebesparing • warmtenetwerken • erkende maatregelen bedrijven
Externe veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • risicovolle bedrijven • transport over de weg en water • transportleidingen • opslag gevaarlijke stoffen • micro-mini- windmolens • zonnepanelen/-velden • laadpalen

Geluid	<ul style="list-style-type: none"> • wegverkeer • railverkeer • luchtvaartverkeer • industrie • horeca • evenementen • bedrijven
Geur (agrarisch en niet-agrarisch)	<ul style="list-style-type: none"> • veehouderijen • voedingsmiddelenbedrijven • afvalverwerkende industrie • horeca
Klimaatadaptatie	<ul style="list-style-type: none"> • waterberging • hittestress
Lichthinder	<ul style="list-style-type: none"> • sportvelden • reclameverlichting • glastuinbouw
Luchtkwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • wegverkeer • bedrijven • Schiphol
Straling	<ul style="list-style-type: none"> • Hoogspanningsmasten • transformatorstations
Woon- en leefkwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • gezondheid • duurzaamheid • veiligheid • asbest • gewasbeschermingsmiddelen